

possible positive changes of neurological indicators of a child in a result of complex of medical rehabilitation is required (medical treatment, physiotherapy, reflexotherapy, balneation etc.). It is shown that the formation of a child's walk is influenced by the nature and combination of the various syndromes of musculoskeletal disorders, as well as the increased muscle tone. As the walk of a child develops there is a decrease in muscle tone and reducing tonic activity of syndromes of musculoskeletal disorders. Therefore, normalization of the muscle tone is the basis for the formation of motor function in children with cerebral palsy. All surveyed children had various combinations of syndromes of musculoskeletal disorders. The information obtained will allow professionals-recreation therapists to carry out the adequate correction of musculoskeletal disorders, taking into account individual characteristics of a child.

Keywords: morphological features, infantile cerebral paralysis, locomotor disorders, syndrome of musculoskeletal disorders.

Подано до редакції 21.01.15

УДК: 378+700.7+370.7

Чень Чень,
аспірантка кафедри музичного мистецтва та хореографії,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,
вул. Фонтанська дорога, 4, м. Одеса, Україна

ФЕНОМЕН ЕМОЦІЙНОСТІ У МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОМУ ПРОЦЕСІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

У статті уточнюється поняття емоційності в контексті музично-виконавської діяльності майбутнього вчителя музики. Емоційність представлена як багатоаспектний феномен, що виконує декілька функцій у виконавській діяльності вчителя. Вона має певну залежність від психологічного типу людини, проте на емоційність музично-виконавського процесу впливають фактори об'єктивного характеру: професійний рівень осягнення емоційно-сміслового навантаження музичної інтонації, адекватність відчуття та переживання домінуючої емоції, яка покладена в основу образу твору. Подаються функції, які виконує емоційність в діяльності вчителя музики-виконавця.

Ключові слова: емоції, типи емоцій, емоційність, художній темперамент, мотивація, ціннісне ставлення.

Постановка проблеми. Музичність – одна з ключових здібностей людини. З точки зору теорії музичних здібностей Б. Теплова, вона є комплексною, оскільки складається з ладового чуття, здібності до слухових уявлень та музично-ритмічного чуття [8, с. 210-211]. Ці здібності є необхідними для музичної діяльності. Між тим, за висловом Б. Теплова, головна ознака музичності – переживання музики як вираження певного смислу та змісту [2, с. 211]. На думку О.Маркової, музичність зв'язана також з артистичністю виконавця [4, с. 80]. Тому нерідко виявлення та констатація музичності виконавця здійснюється за рахунок наявності емоційності виконання, або артистичності.

Між тим, музичність, яка проявляється через емоційність, може не відповідати якісним ознакам професійного рівня музиканта, оскільки має ще й природну психічну властивість людини реагувати на звукові подразники, навіть і на музично-інтонаційні. Це дає підстави актуалізувати тезу про «якісний аспект музичності» [5, с. 128], а через неї – про якість емоційності. Отже, актуальним питанням у виконавській підготовці вчителя музики, зокрема вчителя музики-піаніста, є осмислення емоційності як

професійно-виконавського феномену інтерпретації музичних творів. Такий ракурс передбачає осмислення емоційності виконавства як індивідуальної художньої здібності; як засобу переконливої гри; як художньо-педагогічного ресурсу в діяльності вчителя, який цілеспрямовано застосовується з метою активізації емоційного переживання музики школярами.

Аналіз висвітлення проблеми в літературі показав, що емоційність як інтерпретаційна вимога щодо виконання музичних творів по-різному представлена у наукових джерелах. Так, М. Давидов вбачає механізм емоційної чутливості в інтонації, в умінні мікроінтонаційних виразних виконавських дій [1]. О. Реброва вбачає в емоційності особливий рівень інтерпретації музичних творів, який реалізується через особистісний розподіл емоційного ресурсу виконавця у відповідності до драматургії розгортання образу [6]. Виконавська інтерпретація музичних творів представлена як процес, що стимулює емоційну сферу творчої особистості в дослідженнях Д. Лісуна [3]. Питання емоційної саморегуляції виконавської діяльності розкрито у дослідженнях К. Завалко, О. Зінченко, Л. Котової. Досвід емоційно-естетичного переживан-

ня музики постає в центрі уваги досліджень Г. Саїк [7].

Психолого-педагогічний контекст емоційності музикального виконавства представлений у колективному навчальному посібнику за редакцією Г. Ципіна «Психология музыкальной деятельности» [5]. У ньому науковці висвітлюють феномен емоційності в контексті музичних здібностей, що кореспондується з концепцією Б. Теплова.

Незважаючи на достатню активність науковців-музикантів у дослідженнях емоційної проблематики музичного виконавства, існують аспекти, які ще варто досліджувати на теоретичному і методичному рівнях. Серед таких ми визначаємо, по-перше, індивідуальні властивості емоційної сфери та їх вплив на емоційно-ціннісне ставлення до музичних творів різних стилів та жанрів; по-друге, стильову конфігурацію музичних творів в їх відповідності до домінуючого, тобто художньо-ментального емоційного портрету епохи, етносу, культурного зрізу. До того ж актуальним стає ментальний компонент емоційності виконання, зумовлений традиціями, попереднім виконавським досвідом, школою викладання гри на музичному інструменті тощо.

Мета статті полягає в актуалізації феномена емоційності у виконавському процесі як особистісного виконавського ресурсу вчителя музики в інтерпретації музичних творів різних стилів, жанрів в проекції їх застосування у художньо-педагогічній діяльності.

Отже, спочатку звернемо увагу на емоційність, яка проявляється у виразності музичного інтонування, оскільки якщо виконавець не здатний відчутити тонкощі емоційного смислу інтонації, він не буде здатний на якісну інтерпретацію музичного образу твору. З цього погляду звернемося до концепції М. Давидова. Науковець вважає, що ключ до розвитку емоційної чутливості музиканта-виконавця криється в динаміці мікроструктурного смислового інтонування. При цьому мікроструктурне інтонування є джерелом художньої майстерності музиканта-виконавця, а системне застосування методики виконавського мікромакроінтонування сприяє розвитку здатності контролювати і доцільно спрямовувати ситуативні емоції почуттєво обдарованої молоді і поглиблювати емоційну чутливість музикантів-виконавців раціонального типу обдарованості [1]. Приймаючи точку зору науковця, звернемо увагу на існування декількох типів обдарованості музикантів-виконавців (емоційний, раціональний та усереднений, тобто емоційно-раціональний). Це стосується не лише виконавського процесу, а й процесу сприйняття музики. Отже, постає питання визначення емоційної індивідуальності студента-виконавця, до якого типу він відноситься, перш ніж вибудовувати методику його індивідуального емоційного розвитку в процесі виконавської підготовки.

Звісно, що емоційність як музично-виконавський феномен базується на природних індивідуальних властивостях особистості чуйно ставитися до музичної інтонації та до інших музичних засобів виразності. Хтось дуже збудливо реагує на експресивну драматургію розкриття образу, хтось – на прозорість та пасторальність тембрального забарвлення образу, а хтось відчуває емоційне задоволення від філософічних асоціацій, що виникають як реакція на сприйняття або виконання музичних творів. В основі таких розмежувань лежить психологічний тип особистості. Це у загальному сенсі система індивідуальних настанов та поведінкових стереотипів, а також природних психічних властивостей, які охоплюють темперамент, типи і стилі мислення особистостей. З психологічної точки зору, існують різні класифікації таких типів, але для нас інтерес представляють типології синтезованого виду, тобто ціннісно-сміслові константи, оскільки вони підлягають впливу навчання, художньо-естетичного розвитку тощо. На противагу, скажемо, темпераменту, який може бути врахований у навчальному та виконавському процесі.

На взаємозв'язок темпераменту та виконавського процесу вказують китайські вчені Чень Сяньнянь [9], Юань Хуейцінь [10] та інші. Чень Сяньнянь застосовує поняття «художній темперамент» та обґрунтовує його унікальність, оскільки він не спостерігається в композиторській творчості. Юань Хуейцінь визначив типи такого темпераменту у вокалістів задля більш оптимального вибору методики роботи з виконавцями різних типів. Цікавим є висновок науковця стосовно меланхолійного типу, який не підходить для вокального виконавства.

Існує також класифікація загальної емоційної спрямованості людини. Про неї знаходимо інформацію у працях Б. Додонова [2]. Він стверджує про наявність теоретично обґрунтованих 16 типів емоційної спрямованості, між тим найбільш типовими та такими, що часто зустрічаються, є 10 типів: альтруїстичний, комунікативний, праксичний, гностичний, романтичний, пугнічний, естетичний, глоричний, акзитивний, гедоністичний. З нашої точки зору, не усі типи емоційної спрямованості властиві або кореспондуються з емоційністю музичного виконавства, тобто не усі типи впливають на емоційність інтерпретації творів. Так, наприклад, пугнічний тип, назва якого походить від латинського слова «pugno» – боротьба, не є домінуючим для виконання. Між тим, якщо такий тип емоцій властивий виконавцю, то безумовно окремі драматичні фрагменти сонат Л.Бетховена можливо будуть виконані більш переконливо. Так саме й альтруїстичний тип, що характеризується бажанням бути корисним іншим людям може не прямо, а опосередковано, через емпатію, вплинути на емоційність виконання певних фрагментів в інтерпретації творів з образами жалю,

скорботи тощо. Решта емоцій достатньо продуктивна для музично-виконавського процесу.

Якщо спроектувати позицію науковців стосовно фортепіанного виконавства, то можна стверджувати, що усі типи темпераменту здатні до виконавського процесу та художньої інтерпретації творів, між тим відмінності можуть виявлятися саме в ціннісно-мотиваційній площині. Так, студенти з холеричним типом темпераменту яскравіше зможуть виконати емоційно драматургічні, експресивні твори, однак це не виключає професіональність та майстерність художньої інтерпретації інших музичних образів.

Говорячи про феномен емоційності у виконавському процесі, варто вказати й на різновиди емоцій, які можуть бути предметом художнього втілення, відтак – і художньої інтерпретації. З позицій того, що музика може відображати усі аспекти життя, можна припустити, що існуючі класифікації емоцій певною мірою є предметом художнього втілення та інтерпретації. Між тим, якщо в художньо-акторських видах мистецтва (театр, хореографія, кіно) це виявляється безпосередньо через образ героя, то в музиці таке явище є опосередкованим.

Тому слід орієнтуватися на символічність емоційної класифікації та на компетентність щодо засобів виразності музики, якими може бути передана та чи інша емоція. Незважаючи на те, що емоції як процеси переживання музики входять до складу внутрішніх позасвідомих психічних процесів, вони не обмежені лише такою роллю. Емоція, як і мислення, пише Б. Додонов, виконують функції такої переробки первісної інформації про світ, в результаті якої ми стаємо здатними формувати своє ставлення про нього; якщо мисленню належить основна роль в розкритті сутності предметів та явищ, то емоціям належить функція відбору цінностей [2, с. 9].

Ціннісна функція емоцій у виконавській підготовці майбутніх учителів музики стає регулятором фахово-мотиваційної сфери музиканта-професіонала. Через вибіркове ставлення до творів мистецтва формується потреба охопити художні образи улюблених творів, навчитися виразно і якісно їх виконувати. А головне, поділитися своїми переживаннями, своїм ціннісним ставленням з іншими. Відтак, емоційне ставлення до твору стимулює потребу у творчому самовираженні.

Особливе значення для музично-виконавської інтерпретації має романтичний та гностичний типи. Їх сила стає подвійною, якщо ці типи сполучаються в особистості. Емоція пізнання, що стимулює потребу до осягнення смислу образу, розуміння його контексту, підсилюється романтичними почуттями виконавця, які він відчуває від переживання та співпереживання образу твору. Саме романтичний тип більш за все кореспондується з широкою гамою

почуттів, які передає романтична музика. Тобто можна стверджувати про певну відповідність типу емоцій домінуючому емоційному стану певної епохи та художньому методу. О. Реброва пише про вплив домінуючої емоції, що виникає внаслідок домінуючого світовідчуття в певну епоху зі стилем у мистецтві [5, с. 69-70]. Ця теза має методичний смисл. Так, наприклад, поняття «романтизм» означає художній стиль і тип світовідчуття, пише О. Реброва. Обидва розуміння цього поняття мають значення для музичного виховання: якщо перше пов'язане з опануванням усієї музичної скарбниці ХІХ – початку ХХ століть, для адекватного сприйняття якої необхідно відчути дух цієї епохи, усвідомити естетичні принципи, особливості художньо-образної сфери творів мистецтва, то друге пов'язане з проблемами формування особистості, здатної не тільки розуміти світ а й відчувати його, проникати в глибини його таємниць, бачити та дивуватися красою навколишнього середовища, співпереживати іншим людям. Обидва розуміння поняття «стиль» пов'язані між собою: перше створюється другим, та впливає на друге [6, с. 70]. Таким чином, романтизм у контексті педагогіки мистецтва трактується подвійно: по-перше, це деякі стійкі якості людської свідомості, а по-друге, епоха, в яку ці якості стають актуальними в культурі певного часу та простору [6, с. 70].

Вибіркове емоційне ставлення до музичних творів, таким чином, може бути зумовлено домінуючим типом емоційної сфери особистості, а не лише її психічними властивостями. Це дає основи вважати можливим педагогічний вплив на емоційність виконавської інтерпретації твору не залежно від психічного темпераменту особистості.

Висновок. Таким чином, феномен емоційності у музично-виконавському процесі студента-музиканта відрізняється складністю та багатофункціональністю. Складність зумовлена тим, що емоційність охоплює природну психічну властивість (комплекс музичних здібностей), а також фаховий емоційний досвід, сформований на основі спілкування з мистецтвом; останнє наповнює емоційну сферу особистості різноманітним спектром емоцій, які концентрують основні вектори життєвих реалій людства, що передані та закодовані інтонаційними та іншими музично-виразними засобами. Поліфункціональність емоційності виявляється у виконанні *аксіологічної функції*, що формує систему цінностей, у *мотиваційній функції*, що сприяє реалізації потреби у самовираженні, *фахово-ідентифікаційній функції*, що дозволяє через емоції відчути належність твору певному стилю та епохи, а також *педагогічній функції*, яка спонукає вчителя виконувати твір більш емоційно виразно з метою розвитку почуттів переживання музики у школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Давидов М. А. Концепція музично-художньої виконавської технології [Електронний ресурс] / М. А. Давидов. Режим доступу: http://knmau.com.ua/chasopys/06_NBUV/docs/13_Davydov.pdf.
2. Додонов Б. И. В мире эмоций / Б. И. Додонов. – К.: Политиздат Украины, 1987. – 140с.
3. Лісун Д. Інтерпретація музичного твору як засіб розвитку емоційної Сфери творчої особистості [Електронний ресурс] / Д. Лісун. Режим доступу: <http://nauka.hnpu.edu.ua/sites/default/files>.
4. Маркова Е. Н. Вопросы теории исполнительства: Материалы к курсу теории исполнительства для магистров и аспирантов / Елена Николаевна Маркова. – Одесса : Астропринт, 2002. – 128 с.
5. Психология музыкальной деятельности: Теория и практика: Учеб. Пособие для студ. муз.фак.высш.пед.учеб. заведений / Д. К. Кирнарская, Н. И. Киященко, К. В. Тарасова и др., Под ред. Г. М.

REFERENCES

1. Davydov, M. A. *Kontsepsiia muzychno-khudozhnoi vykonavskoi tekhnologii* [The concept of music and art performing technology]. Retrieved from: http://knmau.com.ua/chasopys/06_NBUV/docs/13_Davydov.pdf [in Ukrainian].
2. Dodonov, B. Y. (1987). *V myre emotsiy* [In the world of emotions]. Kiev: Politizdat Ukrainy [in Russian].
3. Lisun, D. *Interpretatsiia muzychnoho tvoruu yak zasib rozvytku emotsiinoi sfery tvorchoi osobystosti* [Interpretation of music piece as a means of emotional sphere of artistic personality]. Retrieved from: <http://nauka.hnpu.edu.ua/sites/default/files> [in Ukrainian].
4. Markova, E. N. (2002). *Voprosy teorii ispolnitelstva: Materialy k kursu teorii ispolnitelstva dlya magistriv i aspirantiv* [Issues of theory of performance: Education materials for the course of Theory of Performance for Master students and Post-graduate students]. Odessa : Astroprint [in Russian].
5. Kirnarskaya, D. K., Kiyaschenko, N. I., Tarasova, K. V. (2003). *Psikhologiya muzyikalnoy deyatel'nosti: Teoriya i praktika: Ucheb. Posobie dlya stud. muz.fak.vyssh.ped.ucheb. zavedeniy* [Psychology of musical activity: theory and practice: textbook for students of music departments]. Tsyipin, G. M. (Eds). [in Russian].

- Цыпина. – М. : Издательский центр «Акадесмия», 2003. – 368 с.
6. Реброва О. С. Теоретичне дослідження художньо-ментального досвіду в проекції педагогіки мистецтва [Монографія] / О. С. Реброва. – Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – 295с.
7. Саїк Г. Ф. Емоційно-естетичні переживання музики через формування виконавської майстерності студентів / Г. Ф. Саїк // Наука і сучасність. – К., 2000. – вип. 2, ч. 2. – С. 115-125.
8. Теплов Б. М. Психология музыкальных способностей / Б. М. Теплов // Избранные труды : В 2-х т. Т.1 – М.: Педагогика, 1985. – 328с.
9. Чэнь Сяньнянь. Творческая личность и художественный темперамент / Чэнь Сяньнянь // Исследование теории искусства. – Пекин, 1998. – № 3. – С. 8-9.
10. Юань Хуэйцин. Проявление и воспитание темперамента в исполнении вокальной музыки / Юань Хуэйцин // «Драматург»: избранное. Хэйлуңцзян: Студией драматургии, 2009. – № 2.

6. Rebrova, O. Ye. (2012). *Teoretychne doslidzhennia khudozhno-mentalnoho dosvidu v proektsii pedahohiky mystetstva* [Monografiia] [Theoretical investigation of artistic and mental experience in projection of Art Pedagogy: Monograph]. Kyiv : NPU imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
7. Saik, H. F. (2000). *Emotsiino-estetychni perezhivannia muzyky cherez formuvannia vykonavskoi maisternosti studentiv* [Emotionally-aesthetic experiencing of music through the formation of students' performing mastership]. *Nauka i suchasnist – Science and modernity*, 2, 2, 115-125. Kyiv [in Ukrainian].
8. Teplov, B. M. (1985). *Psikhologiya muzyikalnykh sposobnostey* [Psychology of music skills]. *Izbrannyye trudyi – Collection of selected works*. Moscow: Pedagogika [in Russian].
9. Chen, Syannyan (1998). *Tvorcheskaya lichnost i hudozhestvennyiy temperament* [Artistic personality and temperament]. *Issledovanie teorii iskusstva – Researching the theory of arts*, 2,8-9. Pekin [in Russian].
10. Yuan, Hueytsin (2009). *Proyavlenie i vospitanie temperamenta v ispolnenii vokalnoy muzyki* [Expressing and forming of temperament in vocal singing]. *«Dramaturg»: izbrannoe – Dramatist: Selected works*. Heyluntszyan: Studiy dramaturgii [in Russian].

Чень Чень,
аспирантка кафедри музичного мистецтва та хореографії,
Южноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,
ул. Фонтанская дорога, 4, г. Одесса, Украина

ФЕНОМЕН ЕМОЦІОНАЛЬНОСТІ В МУЗИКАЛЬНО-ІСПОЛНИТЕЛЬСЬКОМУ ПРОЦЕСЕ БУДУЩОГО УЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

В статті уточнюється поняття емоційності в контексті музично-виконавської діяльності майбутнього вчителя музики. Емоційність має певну залежність від психологічного типу людини, однак на «Наука і освіта», №2, 2015

эмоциональность музыкально-исполнительского процесса влияют факторы и объективного характера. Среди них выделены следующие: профессиональный уровень постижения эмоционально-смысловой нагрузки музыкальной интонации, адекватность ощущения и переживания доминирующей эмоции, которая положена в основу образа произведения. Важным является осознание и ощущение студентом эмоционального настроения эпохи в определенном временном и пространственном срезе культуры. Предлагается классификация типов эмоций по Б. Додонову как базовая для эмоционального наполнения интерпретации музыкальных произведений. Показано, какие из эмоций имеют существенное значение для музыкально-исполнительского процесса. Например, ценностная функция эмоций в исполнительской подготовке будущих учителей музыки становится регулятором профессионально-мотивационной сферы музыканта-профессионала. Эмоция познания, которая стимулирует потребность к постижению смысла образа, понимания контекста, усиливается романтическими чувствами исполнителя, которые он испытывает от переживания и сопереживания образа произведения. Именно романтический тип более всего коррелируется с широкой гаммой чувств, которые передает романтическая музыка. Особое значение для музыкально-исполнительской интерпретации имеет романтический и гностический типы. Их сила становится двойной, если эти типы сочетаются в личности. Феномен эмоциональности в музыкально-исполнительском процессе студента-музыканта отличается сложностью и многофункциональностью. Сложность обусловлена тем, что эмоциональность охватывает естественное психическое свойство (комплекс музыкальных способностей), а также профессиональный эмоциональный опыт, сформированный на основе общения с искусством; последнее наполняет эмоциональную сферу личности разнообразным спектром эмоций, которые концентрируют основные векторы жизненных реалий человечества, переданные и закодированные интонационными и другими музыкально-выразительными средствами. Полифункциональность эмоциональности проявляется в выполнении аксиологической функции, формирует систему ценностей, в мотивационной функции, способствует реализации потребности в самовыражении, профессионально-идентификационной функции, позволяющей через эмоции ощутить принадлежность произведения определенному стилю и эпохе, а также педагогической функции, которая побуждает учителя выполнять произведение более эмоционально выразительно с целью развития чувств переживания музыки у школьников.

Ключевые слова: эмоции, типы эмоций, эмоциональность, художественный темперамент, мотивация, ценностное отношение.

Cheng Cheng,

*Post-graduate student of Music Art and Choreography Department,
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,
Fontanska Doroha Str., 4, Odesa, Ukraine*

PHENOMENON OF EMOTIONALITY IN MUSIC AND PERFORMING PROCESS OF FUTURE MUSIC TEACHERS

The author specifies the concept of emotionality in the context of music and performing activity of future Music teachers. Emotionality depends on the psychological type of a human, but emotionality of musical and performing process is influenced also by the objective factors. They are the following: professional level of realization of the emotional and meaningful aspect of music intonation, adequate character of feeling and experiencing a dominant emotion, which is the basis of an artistic work. The important thing is the realization and feeling by students of an emotional sentiment of the epoch in a particular time and space of culture period. The author offers the classification of emotional types according to B. Dodonov as a basis for the emotional interpretation of a music piece. Besides, the author presents the significant types of emotions for the music and performing process. For example, the value function of emotions in the performance training of future Music teachers becomes a regulator of professional and motivational sphere of a musician-professional. The emotion of cognition, which stimulates the demand for the comprehension of the image's meaning, understanding of the context, is strengthening under the influence of romantic feelings of a performed, which he is experiencing during the performance. The romantic type is mostly corresponded with the wide variety of feelings, which are expressed by the romantic music. Romantic and Gnostic types are of a special importance for the music and performing interpretation. Their energy doubles of these types are combined in a personality. The phenomenon of emotionality in music and performing process of a student-musician is very difficult and multi-functional. This difficultness is explained by the fact that emotionality covers natural psychological quality (the complex of music skills), as well as professional emotional experience, formed on the basis of communicating with culture; the latter fills the emotional sphere of a personality with a diverse range of emotions, which concentrate the main vectors of life facts, transformed and coded by intonational and other music means of expression. Multi-functionality of emotionality is expressed in the axiological function, which forms the value system; in a motivational function, which provides the realization of demands for self-expression; in professionally-identification function, which allows perceiving the belonging of a work to a certain style of epoch through emotions; as well as pedagogical function, which encourages a teacher to perform in a more emotionally expressive way in order to develop pupil's feelings of experiencing.

Keywords: emotions, types of emotion, emotionality, artistic temperament, motivation, value attitude.

Подано до редакції 21.01.15